

КОНТРОЛІНГ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

О.В. Побережець, д.е.н., професор

Л.О. Масіна, ст. викладач

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса

Ефективним елементом системи державного управління в сучасних умовах функціонування національної економіки є контролінг, який виконує функції діагностики та регулювання окремих процесів. Використання системи контролінгу не тільки на мікро-, але й на мезо- та макрорівні дає можливість застосовувати інструментальне забезпечення, враховуючи процедуру адаптації в умовах євроінтеграції та глобалізації. Історичні аспекти розвитку та застосування контролінгу як сегменту державного планування свідчать про його ефективність в системі управління та функціонування національною економікою, що дає можливість здійснювати своєчасний вплив на окремі фактори внутрішнього та зовнішнього середовища. Прагнення до зміни якості системи державного планування потребує сучасних підходів щодо сформованих організаційних форм, які діють під впливом факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру, обмежуючи можливості розвитку системи регулювання макроекономічного середовища, що підкреслює необхідність детального дослідження даної проблематики.

Поняття категорії контролінгу досліджувалось, починаючи з тридцятих років дев'ятнадцятого століття, за умови формування сучасної системи державного регулювання, яка містила окремі елементи управління, діагностики та контролю. Сьогодні саме Контролінг є сучасним базовим елементом системи державного регулювання, у тому числі й планування, що підтверджується функцією інформаційно-аналітичного забезпечення процесу управління національною економікою.

Наукові праці деяких авторів, а саме: Баюри Д.О., Масленнікова Є.І., Григор'єва Г.С., Пушкаря М. С. та інших, свідчать про необхідність застосування контролінгу в системі державного планування. В свою чергу, контролінг представляє собою інструмент системи управління суб'єктом господарювання, який забезпечує процес виявлення відхилень від запропонованих і затверджених процедур, положень, правил та забезпечує надання достовірної оцінки причин цих відхилень, конкретизує їх за ступенем участі в них працівників суб'єктів господарювання [1-4].

В умовах сьогодення, у системі державного контролю виділяють два сегменти:

– суб'єкт державного управління, який забезпечує виконання контрольної функції, надає відповідну оцінку результатів діяльності суб'єктів національної економіки шляхом зіставлення визначених результатів з установленими та затвердженими державними стандартами або нормативами, при виявленні порушень застосовує фінансові або інші санкції відповідно до нормативно-правових актів країни;

– суб'єкт державного управління, який забезпечує виконання контрольної функції, але не уповноважений у разі виявлення порушень приймати будь-які санкції, обмежується лише інформуванням інших органів державної влади про результати своїх контрольних заходів [3].

Необхідно також при впровадженні контролінгу в систему державного планування реалізувати переваги, які виникають в процесі використання контролінгу. В свою чергу, загальними сегментами системи контролінгу в межах державного планування є:

– проведення діагностики балансу цілей, що дає можливість забезпечити узгодження цілей та їх досягнення за окремими напрямками, а саме: зв'язок елементів системи цілей; баланс цілей на окремих кроках планування; узгодженість планів на різних рівнях державного регулювання;

– забезпечення науково-методологічного базису процесу планування на макрорівні;

– формування системи зворотних зв'язків між об'єктом і суб'єктом державного планування, які базуються на системі моніторингу об'єкта планування, враховуючи в ритмічність надходження інформації щодо стану параметрів системи;

– орієнтація контролінгу на кінцевий цільовий результат, що в повній мірі відноситься до сфери державного планування, а саме: всі проміжні етапи і всі види планової діяльності повинні бути підпорядковані і відповідати головній меті, що дасть можливість враховувати стан відповідних суб'єктів державного планування та окремі зміни параметрів за відповідний період;

– відповідність змісту контролінгу повному переліку завдань і процедур, які супроводжують процес планування, визначаючи інформаційно-аналітичну спрямованість з підкріпленням плановими показниками;

– формування на основі отриманої під час контролінгу інформації сучасної моделі функціонування системи планування, враховуючи стан суб'єктів та об'єктів.

Необхідно підкреслити, що контролінг має відповідні особливості реалізації, в залежності від етапу процесу планування. Крім того, підтримання загальних теоретико-методологічних засад реалізації системи контролінгу забезпечує належну ефективність та використання її результатів в державному управлінні.

Інтегрування комплексу методів та способів процесу планування представляє собою специфічну особливість контролінгу, що підтверджується оперативними та стратегічними сегментами на всіх етапах планування. Проте, формування планів окремих підрозділів повинно зводитися до єдиного узгодженого плану, що базується на процесі координації всіх етапів державного планування в сучасних умовах господарювання.

Формування системи державного контролінгу є важливим елементом вирішення протиріч між об'єктами системи державного планування щодо аналізу стану окремих економічних процесів та явищ.

Важливим аспектом є наявність базової принципової відмінності між державним контролем і державним контролінгом на макрорівні полягає в тому, що контроль в фінансово-економічній сфері базується виключно на зіставленні фактичних параметрів з нормативними (плановими), закріпленими у відповідних документах, а контролінг оперує багатограним комплексом прийомів, способів, методів тощо. Контролінг надає якісну оцінку фактичного стану об'єкта дослідження з позицій економічної теорії, політичної доцільності, соціально-економічної ситуації в країні з урахуванням сегментної складової [3].

В свою чергу, створення спеціалізованої служби контролінгу має починатися з вирішення наступних питань, а саме:

– попередньої оцінки ефективності такої служби, яка проводиться шляхом зіставлення конкретних ресурсних витрат та очікуваного соціально-економічного ефекту за результатами діяльності;

– забезпечення відповідної нормативно-правової бази, яка регулює та регламентує діяльність спеціалізованої структури контролінгу на мезо- та макрорівнях;

– обґрунтування необхідності створення органу контролінгу, що дасть можливість виконувати відповідні функції державного регулювання макроекономічних процесів та підтримати необхідними інформаційними ресурсами процес державного планування.

Систему державного контролінгу на макрорівні необхідно розглядати як окремий вид контролінгу, який вирішує функцію комплексного забезпечення структури державного регулювання фінансово-економічними індикаторами або оцінками за всіма сегментами. Зауважимо, що адміністративно-відповідальний контроль в тій його частині, який надає сегментну фінансово-економічну оцінку необхідно розглядати як структурний компонент державного контролінгу. Необхідно зазначити, що державний контролінг повинен функціонувати як підсистема державного регулювання на макрорівні, він повинен за своєю місією та змістом відповідати тій функції державного регулювання національної економіки, підтримку і супровід якої він забезпечує у трансформаційних умовах. Стратегічна значущість державного контролінгу полягає не тільки у формуванні необхідної фінансово-економічної аналітичної інформації для макросистеми, а також є забезпеченням зворотного зв'язку між суб'єктами державного регулювання національної економіки [3].

Формування моделі контролінгу базується на елементах програм прогнозування, що потребує адаптації окремих методів та врахування факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Крім того, значимість та оперативність адаптації окремих процесів прогнозування та розроблених програм в умовах динамічних змін функціонування національної економіки залежить саме від властивостей системи контролінгу, яка повинна віддзеркалювати реальний стан відповідних процесів та явищ.

Отже, контролінг є обов'язковим сегментом державного планування як в цілому, так і окремих макроекономічних процесів, що дає можливість системі державного регулювання виконувати основні завдання для реалізації головної мети та досягнення значного соціально-економічного ефекту. Крім того, використання інструментально-аналітичного забезпечення системи контролінгу уможливить врахування зміни макроекономічного середовища, з виявленням негативних внутрішніх та зовнішніх факторів впливу, забезпечуючи при цьому прийняття правильних управлінських рішень з усуненням ризиків функціонування макроекономічного середовища.

Література:

1. Григор'єв Г. С. Державний контролінг як елемент системи управління національною економікою в умовах глобалізації / Г. С. Григор'єв // Вісник Одеського національного університету. – Серія: Економіка. – 2017. – Том 22. Вип. 2 (55). – С. 32-37.
2. Масленніков Є.І. Концептуальна модель контролінгу в системі управління фінансовою стійкістю промислового підприємства / Є. І. Масленніков // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. – № 11/1. – С. 42-45.
3. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації: [моногр.] / Г. С. Григор'єв. – Херсон : Олді-плюс, 2017. – 380 с.
4. Пушкар М. С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту / М. С. Пушкар, Р. М. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 370 с.